

Preliminarni izveštaj posmatračke misije Centra za slobodne izbore i demokratiju (CeSID)

Izbori za narodne poslanike Republike Srbije, 17. decembra 2023. godine

Nije uočen značajan napredak u kvalitetu izbornog procesa u odnosu na prethodne izbore i neophodno je nastaviti s primenom preporuka domaćih i međunarodnih posmatrača. Neophodno je podići kapacitete izborne administracije, posebno lokalnih izbornih komisija i biračkih odbora

U izbornom procesu 2023. godine u Srbiji su uvažena osnovna građanska prava, uz snažnu političku kompeticiju, veliku i fragmentiranu političku ponudu, kao i konfrontaciju izbornih učesnika i manjak međusobnog poverenja. Republička izborna komisija (RIK) je obavljala organizaciju izbornog procesa u skladu sa zakonima, efikasno, efektivno i transparentno. Nejednak pristup medijima je umanjio šanse za ravnopravnim predstavljanjem izbornih učesnika. Pojavljivanje javnih funkcionera u kampanji je dominantno uticalo na favorizovanje predstavnika vladajuće koalicije, bez obzira što se u većini slučajeva nije radilo o kršenju Zakona o sprečavanju korupcije ili Zakona o elektronskim medijima. Dominantnu ulogu u kampanji je imao predsednik Aleksandar Vučić koji nije bio kandidat na izborima i što je po propisima moguće, ali je uticalo na favorizovanje jednog izbornog učesnika. Bez obzira što su opozicione stranke ovoga puta ušle sa stabilnijim finansijama u izbornu trku (budući da nisu bojkotovali izbore kao 2020. godine), vladajuće stranke su i dalje imale daleko bolju početnu poziciju i u kampanji su potrošile značajno više novčanih sredstava. Izborni ciklus su obeležili i navodi o falsifikovanju potpisa podrške izbornim listama čime je dovedeno u pitanje poverenje u izborni proces, pa je neophodno pronaći sistemski rešenja za ove probleme (ukidanje potpisa uz zadržavanje visokih kvota za registraciju stranaka ili mogućnost da jedno lice podrži više lista). Izbore karakterišu i navodi da je bilo organizovanog glasanja građana Bosne i Hercegovine pa je preporuka CeSID-a da se ti navodi provere i ispituju kako se dodatno ne bi ugrozio izborni integritet.

Ovo su drugi izbori koji su organizovani s novim izbornim pravilima (a koja su nastala kao plod usklađivanja zakonskih rešenja sa ODIHR preporukama i merama usvojenim na međustranačkom dijalogu) i nije primećeno dodatno unapređenje u odnosu na prethodne izbore. Neophodno je nastaviti sa obukama izborne administracije (posebno lokalnih izbornih komisija i biračkih odbora) i diskusijom između političkih aktera kako bi se obezbedila adekvatna primena u narednim izbornim ciklusima. Otvoriti diskusiju o profesionalizaciji izborne administracije koja se postavlja kao jedino rešenje za prevazilaženje nedostatka kapaciteta biračkih odbora.

Izborni dan je pratila velika izlaznost, gužve na pojedinim biračkim mestima, kao i tenzija koja se premestila sa biračkih mesta ispred ili u blizini biračkih mesta. CeSID je uočio veći broj nepravilnosti, kako onih lakše prirode koji ne dovode do ponavljanja glasanja, tako i teških nepravilnosti koje bi za ishod mogle da imaju ponavljanje glasanja. Od teških nepravilnosti posebno treba izdvojiti indicije o pritiscima na birače ispred biračkih mesta, ubacivanje glasačkih listića, napade na posmatrače, glasanje na izborima iako nisu bili upisani u pojedine izvode iz biračkog spiska. CeSID je primetio i paralelne evidencije (bez uvida o tome ko ih sprovodi), česte proceduralne propuste (nenanošenje spreja, izostanak kontrole UV lampom, glasanje bez identifikacionih dokumenata), grupno glasanje, kao i probleme sa uređenjem biračkih mesta (posebno u ranim jutarnjim časovima) koji su na pojedinim mestima kao posledicu imali ugrožavanje tajnosti glasanja. CeSID-ovi posmatrači su o uočenim nepravilnostima obavestili javnost. Te nepravilnosti nisu dovele do prekida u radu biračkih odbora niti do prekida glasanja na tim biračkim mestima, ali konačni sud o uticaju na izborni ishod možemo doneti tek kada stignu kompletirani izveštaji naših posmatrača.

CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRATIJU
CENTER FOR FREE ELECTIONS AND DEMOCRACY

Nadzorni odbor parlamenta za izbornu kampanju, kao i na izborima 2020. i 2022. godine, nije ispunio očekivanja političkih aktera i stručne javnosti. Propuštanje prilike da se definišu obavezujuće mere za privatne elektronske medije umanjilo je mogućnost za ravnopravnijim pristupom medijima svih izbornih učesnika. Ni Agencija za sprečavanje korupcije (ASK) ni Regulatorno telo za elektronske medije (REM) nisu imali značajnije vidljivu ulogu u kampanji i postoji veliki prostor za unapređenjem njihove aktivnije uloge u kampanji i transparentnosti u radu.

***

CeSID-ova posmatračka misija pripremiće detaljnu i potpunu ocenu kvaliteta celokupnog izbornog procesa nakon završetka svih izbornih radnji, odnosno nakon analize procesa zaštite izbornog prava.